

**Міністерство внутрішніх справ України  
Донецький державний університет внутрішніх справ**

**Розумяк Роман Володимирович**

УДК 342.951:351.84

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ПОЛЦЕЙСЬКИХ  
НА ВІДПОЧИНОК**

12.00.07 – адміністративне право і процес;  
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат**  
дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата юридичних наук

Кропивницький – 2022

*Дисертацією є рукопис*

Роботу виконано у Донецькому державному університеті внутрішніх справ.

**Науковий керівник:** доктор юридичних наук, професор  
Заслужений юрист України  
**Вітвіцький Сергій Сергійович,**  
Донецький державний університет  
внутрішніх справ, ректор

**Офіційні опоненти:** доктор юридичних наук  
**Дніпров Олексій Сергійович,**  
Офіс Президента України,  
заступник керівника;

доктор юридичних наук, професор  
Заслужений діяч науки і техніки України  
**Дрозд Олексій Юрійович,**  
Національна академія внутрішніх справ,  
професор кафедри поліцейського права

Захист відбудеться 9 лютого 2023 року о 13.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.737.02 у Донецькому державному університеті внутрішніх справ за адресою: 25015, м. Кропивницький, вулиця Велика Перспективна, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донецького державного університету внутрішніх справ за адресою: 25015, м. Кропивницький, вулиця Велика Перспективна, 1.

Автореферат розіслано 6 січня 2023 року.

**Вчений секретар**  
спеціалізованої вченої ради

**Андрій ЗАХАРЧЕНКО**

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Обґрунтування вибору теми дослідження.** Право на відпочинок посідає одне з визначальних місць в числі основоположних прав людини, закріплених у міжнародних правових актах. Відповідно до статті 45 Основного Закону нашої держави право на відпочинок належить кожному працюючому громадянину. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час. Таким чином, відпочинок слугує основним показником якості життя та трудової діяльності громадян, виступає запобіжником від нещасних випадків та професійних захворювань працівників.

Будучи центральним елементом у системі забезпечення соціальних прав людини, право на відпочинок слугує основним критерієм, який дозволяє з'ясувати, наскільки злагоджено та ефективно функціонує державний механізм, спрямований на врегулювання трудових правовідносин. Причому, першорядне значення в процесі реалізації цього механізму належить нормам адміністративного права, за допомогою яких здійснюється систематичний, результативний, організаційний нормативно-правовий вплив на трудо-правові відносини.

Функціонування механізму адміністративно-правового регулювання права на відпочинок набуває особливої актуальності у службовій діяльності поліцейських як із практичної, так і з наукової точки зору. При цьому, з огляду на суспільну значущість окресленого питання, проблема адміністративно-правового регулювання права поліцейських на відпочинок, на жаль, не знаходить свого належного відображення у науці адміністративного права.

Потреба розроблення та запровадження дієвого адміністративно-правового механізму, спрямованого на врегулювання адміністративних правовідносин у сфері реалізації права працівників поліції на відпочинок також обумовлена необхідністю гармонізації національного законодавства із міжнародно-правовими нормами в окресленій сфері суспільних відносин, що є необхідною передумовою реалізації проголошеного Україною курсу інтеграції до міжнародних та європейських інституцій.

Зокрема, потребують першочергового вирішення питання щодо з'ясування сутності права поліцейських на відпочинок, як юридичної категорії, та визначення його місця в системі соціальних прав людини, розкриття структурних елементів системи адміністративно-правового захисту права поліцейських на відпочинок, виокремлення характерних ознак адміністративно-правових відносин у сфері відпочинку працівників поліції, визначення сучасних тенденцій правового регулювання робочого часу та часу відпочинку в органах поліції країн ЄС та США та шляхів реформування національного законодавства у цій сфері.

Особливого значення в контексті розвитку науки адміністративного права набувають питання щодо необхідності включення адміністративних правопорушень у галузі охорони праці і здоров'я населення до переліку проступків, викладених у частині першій статті 15 КУпАП, які слугують підставою для притягнення до адміністративної відповідальності керівників органів Національної поліції, як

роботодавців, на загальних підставах; визначення примірного складу комісій територіальних органів поліції, залучених до проведення перевірок стану службово-трудої дисципліни у підпорядкованих поліцейських підрозділах; розроблення типового бланку протоколу про адміністративне правопорушення у галузі охорони праці та здоров'я населення, форма та зміст якого наразі нормативно не визначені.

Фундаментальною основою цього дослідження виступили наукові праці провідних фахівців у галузі адміністративного та трудового права, таких як: В.Б. Авер'янов, В.М. Андріїв, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, Г.О. Барабаш, Ю.П. Битяк, В.С. Венедіктов, С.С. Вітвіцький, В.В. Галуцько, В.М. Гаращук, І.П. Голосніченко, С.М. Гусаров, А.В. Денисова, О.С. Дніпров, О.Ю. Дрозд, М.І. Іншин, Р.А. Калюжний, С.В. Ківалов, А.М. Колодій, А.Т. Комзюк, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, М.В. Лошицький, Т.П. Мінка, О.І. Миколенко, О.М. Музичук, О.П. Рябченко, Б.І. Сташків, С.Г. Стеценко, О.Н. Ярмиш та ін.

Водночас, окремі питання адміністративно-правового забезпечення права поліцейських на відпочинок знайшли відображення в роботах О.В. Баклана, О.І. Безпалової, К.Л. Бугайчука, В.А. Глухвері, А.М. Горбача, Л.Л. Денисової, М.В. Калашника, Д.О. Марусевича, Л.О. Остапенка, В.В. Сокурєнка, А.Ю. Шакірової та інших провідних науковців.

Попри значний внесок вищевказаних дослідників у здійснення теоретико-правового обґрунтування права на відпочинок, актуальним завданням науки адміністративного права є визначення поняття та системи адміністративно-правового захисту права поліцейських на відпочинок, розкриття його механізму, характеристики адміністративних правовідносин, що виникають у сфері організації відпочинку, визначення проблем щодо розмежування юридичної відповідальності поліцейських за порушення права на відпочинок тощо.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційне дослідження виконано в межах теми науково-дослідної роботи Донецького державного університету внутрішніх справ «Адміністративно-правові та організаційно-тактичні засади діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції» (0120U105583), де автором здійснено дослідження адміністративно-правового забезпечення права поліцейських на відпочинок та розроблено відповідні пропозиції щодо удосконалення законодавства у сфері службово-трудова відносин в органах Національної поліції.

**Мета і завдання дослідження.** Метою дисертаційного дослідження є вирішення наукового завдання щодо розкриття теоретико-правових та практико-реалізаційних основ адміністративно-правового забезпечення права поліцейських на відпочинок, визначення напрямів вдосконалення адміністративного законодавства та підвищення його ефективності у вказаній сфері суспільних відносин.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- з'ясувати сутність права поліцейських на відпочинок, як юридичної категорії, та визначити його місце в системі соціальних прав працівників поліції;
- визначити поняття адміністративно-правового захисту права поліцейських на відпочинок та виокремити структурні елементи його системи;
- розкрити значення норм-принципів щодо забезпечення права поліцейських

на відпочинок, визначених Законом України «Про Національну поліцію»;

– з'ясувати поняття та визначити структурні елементи механізму адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення права поліцейських на відпочинок;

– охарактеризувати нормативно-правове забезпечення права поліцейських на відпочинок, визначивши спеціальні об'єкти адміністративно-правового регулювання у цій сфері;

– виокремити характерні ознаки адміністративно-правових відносин у сфері відпочинку поліцейських;

– розкрити правову природу спеціальної дисциплінарної відповідальності за порушення трудового законодавства в органах Національної поліції та визначити її специфічні риси;

– визначити сучасні тенденції правового регулювання робочого часу та часу відпочинку в органах поліції країн ЄС та США та окреслити шляхи реформування національного законодавства у сфері відпочинку поліцейських.

*Об'єктом дослідження* є суспільні відносини, що виникають у сфері адміністративно-правового забезпечення права поліцейських на відпочинок.

*Предметом дослідження* є адміністративно-правове забезпечення права поліцейських на відпочинок.

**Методи дослідження.** Для досягнення поставленої мети у процесі наукового дослідження використано філософські, загальнонаукові та спеціально-юридичні методи наукового пізнання на підставі діалектичної методології. Завдяки використанню системно-структурного методу з'ясовано структуру механізму адміністративно-правового регулювання права поліцейських на відпочинок. Застосування порівняльно-правового методу дало змогу визначити спільні та відмінні риси різних видів юридичної відповідальності за порушення права поліцейських на відпочинок. Завдяки використанню формально-логічного методу поглиблено розуміння понятійного апарату системи адміністративно-правового захисту права поліцейських на відпочинок.

*Теоретичну основу* дослідження становлять наукові праці в галузі загальної теорії держави та права, адміністративного права і процесу, конституційного права, трудового права, правоохоронної діяльності, теорії управління, військового права, міжнародного права.

*Емпіричну основу* дисертаційного дослідження склали нормативно-правові акти, Рішення Суду Європейського Союзу, національних судових органів, результати опитування керівників структурних підрозділів апарату ГУНП в Донецькій області щодо стану забезпечення права на відпочинок, періодичні видання (в тому числі інтернет-ресурси), в яких міститься інформація з питань забезпечення права на працю та відпочинок у правоохоронних органах, довідкові та словникові видання.

**Наукова новизна одержаних результатів** полягає в тому, що дисертація є першим монографічним дослідженням, у якому комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням здобутків вітчизняної та зарубіжної адміністративно-правової науки розкрито особливості адміністративно-правового забезпечення права поліцейських на відпочинок. У результаті проведеного

дослідження визначено загальні тенденції розвитку вказаного інституту публічного управління та сформульовано концептуально нові напрями вдосконалення законодавства в цій сфері, що запропоновані здобувачем особисто.

Наукову новизну отриманих результатів дисертаційного дослідження конкретизовано у таких положеннях, які винесено на захист:

*уперше:*

- визначено правові підстави для розроблення Типового положення про службово-трудоий арбітраж в органах Національної поліції, мета якого полягає у нормативно-правовому врегулюванні порядку вирішення службово-трудоих спорів у колективах поліцейських;

- сформульовано поняття гнучкого режиму відпочинку поліцейських, як особливої форми організації відпочинку окремих категорій працівників поліції, діяльність яких пов'язана з оперативним реагуванням на кримінальні правопорушення та інші події, шляхом встановлення режиму відпочинку з саморегулюванням часу його початку, закінчення та тривалості впродовж робочої зміни, в залежності від оперативної обстановки на території обслуговування;

- обґрунтовано необхідність включення складів адміністративних правопорушень у галузі охорони праці і здоров'я населення до переліку проступків, викладених у частині першій статті 15 КУпАП, які слугують підставою для притягнення до адміністративної відповідальності керівників органів Національної поліції, як роботодавців, на загальних підставах;

- застосовано структурний підхід до визначення примірного складу комісій територіальних органів поліції, залучених до проведення перевірок стану службово-трудої дисципліни у підпорядкованих підрозділах, в залежності від обсягу контрольних повноважень, а саме: а) основні (управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, управління головної інспекції); б) додаткові (інші структурні підрозділи апарату територіального органу поліції); в) допоміжні (регіональні підрозділи Державної служби України з питань праці);

- створено теоретико-правове підґрунтя щодо законодавчого визначення права поліцейського на відпочинок як гарантованого Конституцією України та забезпеченого системою державних правових гарантій, соціально обумовленого права працівника поліції на вільне використання позаслужбового часу у вигляді вихідних, святкових та неробочих днів.

*удосконалено положення щодо:*

- класифікації системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення права поліцейських на відпочинок за: а) правовим статусом; б) способом прийняття владних рішень; в) змістом процесуальної компетенції; г) державно-владною приналежністю; д) напрямом реалізації повноважень; е) сферою регулюючого впливу.

- характеристики принципів забезпечення права поліцейських на відпочинок, до числа яких віднесено основоположні ідеї щодо свободи праці та відпочинку, забезпечення соціально-трудоих прав працівників поліції, заборони примусової службової діяльності, дискримінації у сфері праці та відпочинку тощо;

- визначення часу відпочинку поліцейського як різновиду позаслужбового

часу, впродовж якого працівник поліції є вільним від виконання службових обов'язків та має право використовувати його на власний розсуд;

- розуміння системи адміністративно-правового захисту права поліцейських на відпочинок, як сукупності нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання відносин у галузі забезпечення права поліцейських на відпочинок;

- безпосереднього правового зв'язку та взаємообумовленості права на працю та права на відпочинок, оскільки реалізація поліцейським останнього можлива виключно за умови його перебування у службово-трудовах відносинах з керівником органу поліції (роботодавцем).

*дістали подальшого розвитку положення щодо:*

- суб'єктів адміністративних правовідносин у сфері забезпечення права поліцейських на відпочинок, до числа яких відносяться: а) поліцейські; б) органи публічного адміністрування, наділені контрольно-наглядовими повноваженнями у сфері реалізації права на працю та відпочинок; в) суди;

- принципів у сфері захисту права поліцейського на відпочинок, таких як: свобода праці й відпочинку, заборона дискримінації, субординаційність службово-трудовах відносин, законність, відкритість та прозорість, нейтральність, неупередженість, справедливість, пріоритет міжнародних стандартів у сфері захисту права на відпочинок;

- характеристики завдань механізму адміністративно-правового регулювання права на відпочинок, які включають: підвищення ефективності внутрішньоорганізаційної системи управління персоналом поліції; організація передумов, спрямованих на забезпечення якісного та повноцінного виконання службових обов'язків; визначення найбільш ефективних напрямів управлінського впливу, спрямованих на збільшення показників службової діяльності; формування сприятливого морально-психологічного клімату в колективі;

- нормативного упорядкування службового часу працівників поліції, адже нерівномірність та перевантаженість графіків чергування призводить до суттєвого скорочення часу відпочинку, ігнорування керівниками вимог законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів щодо організації відпочинку працівників у вихідні та святкові дні.

**Практичне значення одержаних результатів** полягає в тому, що вони можуть бути використані в:

- *науково-дослідній сфері* – результати дисертації можуть бути основою для подальшого підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення права поліцейських на відпочинок;

- *сфері правотворчості* – висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, можуть бути використані для вдосконалення чинного адміністративного законодавства, зокрема положень Конституції України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кодексу законів про працю України, Законів України: «Про Національну поліцію», «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та підзаконних нормативно-правових актів, що регламентують організаційно-правове забезпечення права поліцейських на відпочинок;

- *правозастосовній сфері* – використання одержаних результатів дасть змогу

покращити форми та методи управлінської діяльності у сфері адміністративно-правового забезпечення права поліцейських на відпочинок;

– *освітньому процесі* – положення й висновки дисертації знайшли застосування у викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції», «Поліцейська діяльність», а також при підготовці лекцій і навчальних посібників із цих дисциплін.

**Особистий внесок здобувача.** Дисертація є самостійним науковим дослідженням. Сформульовані у дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації, що винесено на захист, отримані автором самостійно. Всі опубліковані праці належать особисто автору.

**Апробація матеріалів дисертації.** Основні теоретичні та прикладні положення і висновки дисертаційного дослідження були предметом обговорення на: Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин» (Дніпро, 2021); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку» (Запоріжжя, 2021); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті» (Львів, 2021).

**Публікації.** Основні положення та висновки дисертаційної роботи опубліковано у 7 наукових працях, з яких 4 статті у наукових фахових періодичних виданнях (1 – у науковому періодичному виданні іншої держави), 3 тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

**Структура та обсяг дисертації.** Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 235 сторінок, з них основного тексту – 188 сторінок. Робота містить список використаних джерел із 269 найменувань та 5 додатків.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, охарактеризовано стан її наукової розробки, визначено мету та завдання роботи, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено предмет і об'єкт дослідження, охарактеризовано методологічні засади дослідження. Висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, охарактеризовано особистий внесок здобувача, наведено відомості про апробацію матеріалів дисертаційного дослідження, анонсовано структуру дисертації, зазначено її загальний обсяг.

**Розділ 1 «Теоретико-правові засади забезпечення права поліцейських на відпочинок»** містить три підрозділи, у яких здійснено юридико-семантичну характеристику права поліцейських на відпочинок в контексті забезпечення соціальних прав людини, визначено поняття та систему адміністративно-правового



захисту права поліцейських на відпочинок, проаналізовано принципи забезпечення права на відпочинок в органах Національної поліції.

*У підрозділі 1.1. «Юридико-семантична характеристика права на відпочинок поліцейських в контексті забезпечення соціальних прав людини»* розкрито теоретико-правові засади дослідження інституту забезпечення права поліцейських на відпочинок.

Встановлено, що право поліцейських на відпочинок, як юридична категорія, є складовим елементом змісту соціальних прав працівників поліції, які виникають, змінюються та припиняються в процесі реалізації внутрішньоорганізаційних адміністративних правовідносин в органах (підрозділах) Національної поліції України. Будучи гарантованим Конституцією України та забезпеченим системою державних правових гарантій, соціальне право поліцейських на відпочинок спрямовано на реалізацію службово-трудова правовідносин щодо вільного використання позаслужбового часу у вигляді вихідних, святкових та неробочих днів.

На законодавчому рівні у сфері соціального захисту поліцейських, поряд із визначенням тривалості робочого часу та правових гарантій законного здійснення трудової (службової) діяльності, відсутнє офіційне тлумачення дефініцій: «право на відпочинок поліцейського», «службовий час поліцейського», «час відпочинку поліцейського», «робоче місце поліцейського», у зв'язку з чим автором сформульовано відповідні теоретико-правові конструкції.

*У підрозділі 1.2. «Поняття та система адміністративно-правового захисту права поліцейських на відпочинок»* здійснено теоретико-правовий аналіз інституту адміністративно-правового захисту права поліцейського на відпочинок, визначено його поняття та систему.

Розкрито вузьке та широке значення адміністративно-правового захисту права поліцейського на відпочинок. Зокрема, у вузькому значенні досліджувана правова конструкція представляє сукупність нормативно-правових актів, яка врегульовує діяльність уповноважених органів, спрямовану на усунення порушення, його припинення й відновлення порушеного права. Широке значення адміністративно-правового захисту права поліцейських на відпочинок представлено у якості сукупності засобів, що забезпечують дотримання прав, свобод та законних інтересів працівників поліції, як у процесі здійснення нормотворчості, так і під час правозастосування.

Автором визначено суб'єкти адміністративно-правового захисту права поліцейських на відпочинок, до числа яких відносяться: поліцейські, право на відпочинок яких порушено; професійні спілки атестованих працівників поліції; органи публічного управління, наділені повноваженнями щодо здійснення контролю та нагляду за дотриманням трудового законодавства; судові органи.

*У підрозділі 1.3. «Принципи забезпечення права поліцейських на відпочинок»* дисертантом підкреслено безпосередній правовий зв'язок та взаємообумовленість правових принципів, що забезпечують реалізацію права на працю та відпочинок, оскільки реалізація останнього можлива лише за умови перебування поліцейського у службово-трудова відносинах з керівником органу поліції (роботодавцем).

Констатовано, що створення належних умов щодо реалізації поліцейським

права на відпочинок, як принципу адміністративного права, зумовлено: проголошенням його на конституційному рівні, а також на рівні адміністративного законодавства у сфері відпочинку поліцейських; особливим значенням права на відпочинок як основного права людини; закріпленням ефективного механізму широкого спектру гарантій його реалізації.

Підкреслено універсальність права на відпочинок, зміст якого відображено у Європейській соціальній хартії, відповідно до статті 2 якої забезпечення права на щотижневий відпочинок визнається одним із основоположних прав людини на справедливі умови праці. Саме тому право на відпочинок є не тільки конкретним соціальним правом поліцейського, але й, будучи міждисциплінарним принципом, пронизує всю систему адміністративного та трудового законодавства, поряд із іншими принципами відображає суть службово-трудова адміністративних правовідносин в органах Національної поліції.

Виокремлено дві групи в структурі принципів забезпечення права поліцейських на відпочинок, перша з яких включає загально-правові принципи: свободи праці й відпочинку; заборони дискримінації; субординаційності службово-трудова відносин; законності; відкритості та прозорості; нейтральності; неупередженості; справедливості; пріоритету міжнародних стандартів у сфері захисту права на відпочинок. Друга група включає спеціально-галузеві (інституційні) принципи: оплатності; обов'язковості реалізації відпочинку; встановлення мінімального часу відпочинку; пропорційності; індивідуального підходу щодо надання відпочинку; плановості; обумовленості виду та тривалості відпочинку залежно від якості виконання службових обов'язків.

**Розділ 2 «Механізм адміністративно-правового регулювання права поліцейських на відпочинок»** складається з трьох підрозділів, які присвячені дослідженню особливостей адміністративно-правового регулювання службово-трудова відносин у сфері забезпечення права поліцейських на відпочинок.

У *підрозділі 2.1. «Поняття і структура механізму адміністративно-правового регулювання права поліцейських на відпочинок»* дисертантом встановлено, що механізму адміністративно-правового регулювання службово-трудова відносин в поліції властиві усі ознаки публічного управління, зокрема: імперативний владний характер службово-трудова відносин; субординаційний характер службово-трудова відносин тощо.

Визначено структурні елементи механізму адміністративно-правового регулювання права поліцейських на відпочинок, які включають: норми адміністративного законодавства (нормативно-правове забезпечення у сфері службово-трудова діяльності поліцейських), публічне управління (управлінські службово-трудова відносини), адміністративно-правові засоби впливу у формі правозастосовної діяльності та правозастосовних управлінських актів. Будучи центральним структурним елементом механізму адміністративно-правового регулювання у сфері реалізації права поліцейських на відпочинок, публічне управління являє собою процес організуючого й регулюючого адміністративно-правового впливу органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань на службово-трудова правовідносини в органах Національної поліції, з метою забезпечення права поліцейських на відпочинок.

У *підрозділі 2.2. «Нормативно-правове забезпечення права поліцейських на відпочинок»* автором проаналізовано сукупність законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів у сфері відпочинку поліцейських.

Обґрунтовано твердження про те, що на рівні відомчих нормативно-правових актів питання організації відпочинку поліцейських тісно межують із проблемою упорядкування службового часу працівників поліції, адже нерівномірність та перевантаженість графіків чергування призводить до суттєвого скорочення часу відпочинку, ігнорування керівниками вимог законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів щодо організації відпочинку працівників у вихідні та святкові дні тощо. Відтак, специфіка поліцейської служби вимагає встановлення гнучкого графіка відпочинку працівників поліції впродовж робочої зміни, що обумовлено потребою підвищення якості оперативного реагування на кримінальні правопорушення та інші події, але в той же час ані на законодавчому рівні, ані на підзаконному, поняття гнучкого режиму часу відпочинку не здобуло нормативного закріплення.

Відсутність в Законі України «Про Національну поліцію» нормативно визначених критеріїв «періодичності» та «оплачуваності» під час використання поліцейськими щорічних відпусток, передбачених статтею 24 Загальної декларації прав людини та статтею 7 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, призводить до свавілля з боку керівників органів поліції та надання їм легальної можливості розпоряджатися правом надання відпусток підпорядкованим працівникам поліції на власний розсуд. Між тим, механізм виплати компенсації працівнику поліції за невикористані дні відпустки за минулі календарні роки Законом України «Про Національну поліцію» не визначений, чим і обумовлено наявність численних звернень працівників поліції до суду з вимогою про поновлення порушених прав у сфері відпочинку.

У *підрозділі 2.3. «Характеристика адміністративних правовідносин, що виникають у сфері забезпечення права поліцейських на відпочинок»* розкрито зміст адміністративних правовідносин у сфері праці та відпочинку поліцейських, який включає наявність взаємопов'язаних структурних елементів, таких як: суб'єкти, об'єкти та юридичні факти, спрямовані на виникнення, зміну та припинення адміністративно-правових відносин.

Проаналізовано повноваження Державної служби України з питань праці, в результаті чого зроблено висновок, що посадові особи Держпраці наділені правами у сфері праці та відпочинку, як контрольно-наглядного, так і юрисдикційного характеру, в частині прийняття рішень у справах про адміністративні правопорушення, передбачені частиною 5 статті 41 КУпАП «Порушення законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці».

З огляду на те, що рішення законодавця щодо одночасного уособлення контрольно-наглядних та адміністративно-юрисдикційних повноважень в компетенції одного органу публічного управління вважається дисертантом необґрунтованим, розгляд справ про адміністративні правопорушення за статтею 188-4 «Невиконання законних вимог центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці», запропоновано віднести до компетенції суду.

Розкрито зміст галузевих угод між державними правоохоронними органами системи МВС та профспілковими організаціями, який дозволяє твердити, що детально врегульовуючи питання щодо унормування робочого часу та часу відпочинку, галузеві угоди не визначають механізму вирішення трудових спорів у досудовому порядку, наслідком чого є численні звернення працівників за захистом своїх трудових (службових) прав безпосередньо до суду. Вирішення зазначеного питання в органах Національної поліції вбачається автором у розробленні Типового положення про службово-трудова арбітраж в органах Національної поліції, мета якого полягатиме у нормативно-правовому врегулюванні порядку вирішення службово-трудова спорів у колективах працівників поліції.

**Розділ 3 «Концептуальні засади вдосконалення механізму реалізації права поліцейських на відпочинок»** складається з двох підрозділів, у яких здобувачем визначено шляхи покращення адміністративно-правового забезпечення права поліцейських на відпочинок.

У *підрозділі 3.1. «Проблеми розмежування юридичної відповідальності поліцейських за порушення права на відпочинок»* обумовлено потребу вдосконалення інституту адміністративної відповідальності, з огляду на особливий характер служби, понаднормову тривалість робочого часу та відсутність нормального відпочинку, які, маючи тотальний характер в органах поліції, негативно впливають на стан здоров'я працівників, незадовільний рівень стосунків у колективах та якість виконання службових обов'язків.

Наголошено на актуальності визначення правових підстав та спеціального механізму щодо притягнення керівників органів (підрозділів) поліції до адміністративної відповідальності за порушення права на відпочинок, на загальних засадах. Запропоновано нормативно закріпити поняття «керівник (роботодавець) територіального (міжрегіонального) органу поліції», з визначенням спеціальної процедури одночасного притягнення до дисциплінарної та адміністративної відповідальності за порушення трудових прав працівників поліції.

Акцентовано увагу на неврегульованості адміністративно-правовими нормами питання щодо закріплення у Дисциплінарному статуті Національної поліції України обтяжуючих провини керівника органу (підрозділу) поліції обставин, таких як вчинення дисциплінарного проступку у присутності підлеглого, у співпраці з підлеглим або із завданням збитків підлеглому. Не менш важливим завданням реформування законодавства про дисциплінарну відповідальність також є встановлення дисциплінарного стягнення у вигляді штрафних санкцій для керівника територіального органу поліції.

У *підрозділі 3.2. «Використання позитивного досвіду країн ЄС та США у сфері законодавчого забезпечення права поліцейських на відпочинок»* проаналізовано нормативно-правові акти та судову практику країн ЄС та США у сфері забезпечення права поліцейських на відпочинок та надано пропозиції до національного законодавства у цій сфері.

Сформовано авторську класифікацію актів Європейського Союзу та країн-членів ЄС у сфері забезпечення права на відпочинок, а саме: 1) Універсальні міждержавні правові акти: а) основоположні правові акти ЄС у сфері забезпечення права на відпочинок; б) акти Міжнародної організації праці; в) регламенти та

директиви ЄС; г) рекомендації Ради ЄС; д) рішення Європейського суду справедливості; 2) Конституційні акти країн-членів ЄС; 3) Трудове законодавство; 4) Спеціальні закони, спрямовані на врегулювання адміністративно-правового статусу поліцейських та порядку проходження служби в поліції.

Розкрито особливості правового регулювання режиму робочого часу та часу відпочинку поліцейських, яке у переважній більшості країн ЄС та США закріплено на рівні законів, норми яких розповсюджуються не тільки на службові відносини в поліції, але й щодо усіх категорії державних службовців та навіть суддів. Автором виокремлено специфічні риси відпусток поліцейських, а саме: цільовий характер, пропорційність відпусток тривалості відпрацьованого часу, накопичувальна (бальна) система нарахування відпусток, заохочувальний характер.

Аргументовано висновок про те, що до характерних тенденцій сучасного правового регулювання робочого часу в органах поліції країн ЄС та США відноситься його поступове скорочення на користь збільшення часу відпочинку поліцейських, яке забезпечується або шляхом прийняття змін до чинного законодавства, або за допомогою актів колективно-договірного регулювання проходження служби в поліції.

## ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове розв'язання наукового завдання щодо вдосконалення адміністративно-правового забезпечення права поліцейських на відпочинок. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків. Основні з них такі:

1. Встановлено, що право поліцейських на відпочинок, як юридична категорія, є складовим елементом змісту соціальних прав працівників поліції, які виникають, змінюються та припиняються в процесі реалізації внутрішньоорганізаційних адміністративних правовідносин в органах (підрозділах) Національної поліції України. Будучи гарантованим Конституцією України та забезпеченим системою державних правових гарантій, соціальне право поліцейських на відпочинок спрямовано на реалізацію службово-трудова правовідносин щодо вільного використання позаслужбового часу у вигляді вихідних, святкових та неробочих днів.

2. Констатовано, що адміністративно-правовий захист права поліцейських на відпочинок являє собою здійснювану у встановленому законом порядку правотворчу, правозастосовну та правозахисну діяльність органів державної влади, правоохоронних органів, громадських об'єднань, правозахисних організацій, а також працівників поліції, зумовлену наявністю юридичних фактів, пов'язаних із порушенням реалізації або заперечуванням суб'єктивного, охоронюваного законом права поліцейського на відпочинок. Систему адміністративно-правового захисту права поліцейських на відпочинок представлено у вигляді трикомпонентної моделі, яка включає 1) суб'єктів адміністративно-правового захисту; 2) засоби адміністративно-правового захисту; 3) юридичні гарантії адміністративно-правового захисту.

3. Охарактеризовано принципи забезпечення права поліцейських на відпочинок, які виступають у якості фундаментальної основи та інструменту управлінської діяльності суб'єктів владних повноважень щодо правового забезпечення та ефективного використання часу відпочинку працівників поліції. Норми-принципи, які містяться у Законі України «Про Національну поліцію» знаходять свій вияв в обмеженні робочого часу поліцейських, наданні щоденного часу відпочинку, вихідних, неробочих та святкових днів, оплачуваної щорічної відпустки та інших гарантій і компенсацій, пов'язаних із реалізацією працівниками поліції права на різні види часу відпочинку.

4. З'ясовано поняття механізму адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення права поліцейських на відпочинок, як системи адміністративно-правових та організаційно-управлінських засобів впливу на учасників службово-трудова відносин в органах Національної поліції, спрямованих на реалізацію, забезпечення та захист права поліцейських на відпочинок. До числа структурних елементів механізму адміністративно-правового регулювання права поліцейських на відпочинок відносяться: адміністративне законодавство у сфері службово-трудова діяльності поліцейських; публічне управління як інструмент реалізації службово-трудова відносин; адміністративно-правові засоби впливу у формі внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності керівників органів (підрозділів) Національної поліції.

5. Доведено, що нормативно-правове забезпечення права поліцейських на відпочинок являє собою систему законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих уповноваженими суб'єктами публічного управління в установленому законом порядку, які визначають процедуру та умови реалізації права на відпочинок працівників Національної поліції України. Визначено спеціальні об'єкти нормативно-правового регулювання у сфері захисту права на відпочинок в органах (підрозділах) Національної поліції, до числа яких віднесено: а) відносини у сфері організації відпочинку поліцейських; б) відносини у сфері реалізації контрольно-наглядової діяльності за дотриманням законодавства про відпочинок; в) відносини у сфері реалізації юрисдикційних повноважень у зв'язку з порушенням права на відпочинок.

6. Виокремлено характерні ознаки адміністративно-правових відносин щодо забезпечення права поліцейських на відпочинок, а саме: а) реалізація права на відпочинок відбувається у сфері внутрішньоорганізаційних адміністративних правовідносин в органах Національної поліції; б) наявність суб'єкта, наділеного контрольно-наглядними та адміністративно-юрисдикційними повноваженнями у сфері праці та відпочинку; в) міжгалузевий характер службово-трудова відносин у сфері реалізації права на відпочинок; г) учасники службово-трудова відносин є носіями прав та обов'язків у сфері публічного управління; д) адміністративно-правові відносин у сфері реалізації права на відпочинок поліцейських характеризуються юридичною нерівністю сторін; є) порядок вирішення спорів між сторонами реалізується в особливому адміністративно-правовому режимі.

7. Виокремлено відмінні риси спеціальної дисциплінарної відповідальності поліцейських за порушення права на відпочинок, а саме: а) наділення суб'єктів дисциплінарної відповідальності за порушення права на відпочинок спеціальним

адміністративно-правовим статусом; б) розширений перелік заходів дисциплінарного впливу; в) обмежене коло суб'єктів, наділених повноваженнями щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності; г) встановлення спеціального порядку оскарження дисциплінарного стягнення.

8. Визначено сучасні тенденції правового регулювання робочого часу в органах поліції країн ЄС та США, до числа яких відноситься його поступове скорочення на користь збільшення часу відпочинку поліцейських, яке забезпечується або шляхом прийняття змін до чинного законодавства, або за допомогою актів колективно-договірної регулювання проходження служби в поліції. Норма статті 2 Директиви Європейського парламенту і Ради від 04.11.2003 № 2003/88/ЄС, до предмету якої входять питання щодо встановлення часових меж робочого дня та робочого тижня, має слугувати дороговказом для розроблення нового трудового законодавства на національному рівні, з огляду на те, що ані глава 4 КЗпП, ані розділ 9 Закону України «Про Національну поліцію», врегульовуючи питання робочого часу, не визначають його поняття, що створює численні неузгодженості як теоретичного, так і практичного змісту. Між тим, не маючи законодавчих підстав для визначення поняття робочого часу, проблематичним уявляється вирішення завдання щодо його обмеження та розумного регулювання часу відпочинку.

9. Підготовлено пропозиції стосовно удосконалення законодавства з питань забезпечення права поліцейських на відпочинок, зокрема, щодо: нормативно-правового врегулювання механізму забезпечення гнучкого графіка відпочинку поліцейських; визначення законодавчих передумов для притягнення керівників органів Національної поліції, як роботодавців, поряд із дисциплінарною, до адміністративної відповідальності на загальних підставах за порушення права на відпочинок; визначення поняття «керівник територіального (міжрегіонального) органу поліції», яке наразі відсутнє в Законі України «Про Національну поліцію»; посилення дисциплінарної відповідальності керівників міжрегіональних територіальних органів поліції за порушення права поліцейських на відпочинок; визначення критеріїв «періодичності» та «оплачуваності» під час використання поліцейськими щорічних відпусток; запровадження інституту службово-трудоного арбітражу в органах Національної поліції.

## **СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

1. Розумяк Р.В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації права на відпочинок в Національній поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 599-601. URL: [http://lsei.org.ua/8\\_2020/153.pdf](http://lsei.org.ua/8_2020/153.pdf)

2. Розумяк Р.В. Порівняльний аналіз правових категорій «адміністративно-правовий захист» та «адміністративно-правова охорона» в контексті забезпечення права поліцейських на відпочинок. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 4. С. 238-243.

3. Розумяк Р.В. До питання про визначення адміністративно-правової природи

права поліцейських на відпочинок. *Правові новели*. 2021. № 15. С. 225-231.

4. Розумяк Р.В. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання права поліцейських на відпочинок. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2022. № 3 (47). Р. 272-278.

5. Розумяк Р.В. Система адміністративно-правового захисту права поліцейських на відпочинок: поняття та сутність. *Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 5–6 березня 2021 р. Дніпро: ГО «Правовий світ», 2021. С. 53-55.

6. Розумяк Р.В. Теоретико-правове обґрунтування правових принципів у сфері захисту права поліцейських на відпочинок. *Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27–28 серпня 2021 року. Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2021. С. 72-75.

7. Розумяк Р.В. До питання про нормативне врегулювання поняття «робоче місце» в контексті службової діяльності працівників поліції. *Актуальні завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 15–16 жовтня 2021 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. С. 82-85.

## АНОТАЦІЇ

**Розумяк Р.В. Адміністративно-правове забезпечення права поліцейських на відпочинок.** – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису*.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2022.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних та практичних проблем адміністративно-правового забезпечення права поліцейських на відпочинок.

Встановлено, що право поліцейських на відпочинок, як юридична категорія, є складовим елементом змісту соціальних прав працівників поліції, які виникають, змінюються та припиняються в процесі реалізації внутрішньоорганізаційних адміністративних правовідносин в органах (підрозділах) Національної поліції України. З'ясовано поняття механізму адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення права поліцейських на відпочинок, як системи адміністративно-правових та організаційно-управлінських засобів впливу на учасників службово-трудових відносин в органах Національної поліції, спрямованих на реалізацію, забезпечення та захист права поліцейських на відпочинок. Доведено, що нормативно-правове забезпечення права поліцейських на відпочинок являє собою систему законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих уповноваженими суб'єктами публічного управління в установленому законом порядку, які визначають процедуру та умови реалізації права на відпочинок працівників Національної поліції України.



Підготовлено пропозиції щодо: нормативно-правового врегулювання механізму забезпечення гнучкого графіка відпочинку поліцейських; визначення законодавчих передумов для притягнення керівників органів Національної поліції, як роботодавців, поряд із дисциплінарною, до адміністративної відповідальності на загальних підставах за порушення права на відпочинок; визначення поняття «керівник територіального (міжрегіонального) органу поліції», яке наразі відсутнє в Законі України «Про Національну поліцію»; посилення дисциплінарної відповідальності керівників міжрегіональних територіальних органів поліції за порушення права поліцейських на відпочинок; визначених критеріїв «періодичності» та «оплачуваності» під час використання поліцейськими щорічних відпусток; запровадження інституту службово-трудоного арбітражу в органах Національної поліції.

*Ключові слова:* право на відпочинок, працівник поліції, соціальне право, адміністративні правовідносини, Національна поліція, публічне управління, службово-трудові відносини.

**Rozumyak R.V. Administrative and legal provision of the right of police officers to rest.** – *Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law (Doctor of Philosophy) in specialty 12.00.07 – administrative law and process; finance law; information law (081 – Law). – Donetsk state university of internal affairs. – Kropyvnytskyi, 2022.

The dissertation is devoted to the study of theoretical and practical problems of administrative and legal provision of the right of police officers to rest.

It has been established that the right of police officers to rest, as a legal category, is a constituent element of the content of the social rights of police officers, which arise, change and terminate in the process of implementing intra-organizational administrative legal relations in the bodies (subdivisions) of the National Police of Ukraine. The concept of the mechanism of administrative and legal regulation in the sphere of ensuring the right of police officers to rest, as a system of administrative and legal and organizational and managerial means of influence on the participants of service and labor relations in the National Police bodies, aimed at the implementation, provision and protection of the right of police officers to rest, has been clarified. It has been proven that the regulatory legal protection of the right of police officers to rest is a system of legislative and sub-legislative legal acts, adopted by authorized subjects of public administration in the procedure established by law, which determine the procedure and conditions for exercising the right to rest for employees of the National Police of Ukraine. It was emphasized that even now the issues regarding the formation of special service legislation, aimed at regulating service-labor relations in the National Police bodies, under the condition that they cannot be regulated by the norms of labor law, remain unresolved.

Proposals have been prepared regarding: regulatory and legal regulation of the mechanism for ensuring a flexible rest schedule for police officers; determination of legislative prerequisites for bringing the heads of the National Police bodies, as employers, to administrative liability on general grounds for violation of the right to rest, along with disciplinary liability; definition of the term "head of a territorial (interregional) police body", which is currently absent from the Law of Ukraine "On the National Police";

strengthening the disciplinary responsibility of heads of interregional territorial police bodies for violating the right of police officers to rest; defined criteria of "periodicity" and "payability" during the use of annual leave by police officers; introduction of the institute of service and labor arbitration in the bodies of the National Police, etc.

*Key words:* right to rest, police officer, social law, administrative legal relations, National police, public administration, service-labor relations.

Редакційно-видавниче відділення відділу організації наукової роботи  
Донецького державного університету внутрішніх справ  
25015, м. Кропивницький, вул. Велика Перспективна, 1  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4473 від 24.01.2013 р.  
Підп. до друку 04.01.2023 р. Формат 60x84/16. Гарнітура – Times. Друк RISO.  
Папір офісний. Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.